

# חינוך לחיים

## פרשת שמות

'זאת החיה אשר תאכלו' - אומר רש"י 'זאת החיה' - מלמד שהיה משה אוחז בחיה ומראה אותה לישראל, זאת תאכלו וזאת לא תאכלו. מקור דבריו זה מהספרא במקום אולם בגמ' בחולין מב דרשו 'דרש ר' ישמעאל זאת החיה מלמד שתפס הקב"ה מכל מין ומין והראה לו למשה ואמר לו זאת אכול וזאת לא תיכול'. וצריך להבין א. מדוע רש"י שמפרש כפשט לא הסביר כגמ' וחר דווקא בדרש? ב. מדוע דווקא במצווה זו צריך להשתמש בכח הראיה וצריך להראות באצבע מה שלא מצינו בשאר מצוות שהראה מה מותר ומה אסור? ידוע לכל שחוש הראיה הוא החוש החזק ביותר שניתן לאדם וכפי שכתב ר' אברהם בן הרמב"ם ב'מספיק לעובדי ה' 'חוש הראיה הוא החזק שבחושים והעדין שבהם. וחוש זה משרת מכל את הנפש עצמה ומועיל לכל והכרחי ללימודי המדע והדת' ועד כדי כך גדול כח ראיית העין שיש בכוחה להזיק כגמ' בב"מ 'אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקומותיה' שזהו היזק ראה. והסיבה שכוחו כזה חזק כי הוא יכול לקרב כל מעשה אל לב האדם יותר משאר החושים כדברי הגמ' בר"ה 'לא תהא שמיצה גדולה מראיה' כי הראיה מביאה ומכניסה את האדם לתוך המעשה גופו. ומטעם זה אמרו חז"ל במצוות פסח 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה'... לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך' - כח הראיה. כי כך הדברים יכולים להכנס בלב הבנים ולהותיר בקרבם רושם וחריטה של קדושה באמצעות ראה חושית. וכך מובא גם ביומא ע"ד 'אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל' שהראיה היא המשביעה ולכן הסומא לעולם אינו שבע וכדברי העולם שאוכלים עם העיניים.

וממילא שעם ישראל יצא ממצרים אחרי שנשמטם ליבם במאכלות אסורות זמן רב היו צריכים לימוד חזק ביותר שיחדיר בקרבם את המיאוס והתיעוב ממאכלות אסורות ויעמיד אותם על דרך חדשה שבה ילכו וימסרו נפשם לאורך דורות רבים שלא להתגאל יותר במאכלות אסורות, ולכן כאן החמיר הקב"ה והורה למשה להראות לישראל בראה חושית כל חיה, בהמה ושרץ בכדי שיחדרו הדברים בקרבם ויהא רישום חזק שישפיע לכל הדורות כולם. להחדיר שמאכלות אסורות גורם פעולה נוראה בנפש ומטמטם את ליבו עד שאינו מרגיש ואינו נרתע מכל הרע והמיאוס. ולכן רש"י בחר דווקא בספרא בכדי ללמדנו ולהדריכנו ולהעמידנו בנתיב אורה, שודאי שגם הקב"ה הראה למשה בראה חושית כפשט המקרא אולם במה שמשה עומד ומצווה ומראה לעם אנו למדים לימוד גדול ועצום לדורות שכאשר רוצים להשריש ולהחדיר לבנים- תלמידים עניין חדש, עניין שהוא מיסודות הדת ויסוד הנפש הישראלית, יסוד הטהרה והקדושה, יש להשתמש בכל דרך ובודאי בראה חושית את כל הנאמר, ולא די רק בדיבור חזק בפה אלא יש צורך להראות באצבע ולברר הדבר בבחירות ובבירור. כי רק 'שעומד ומראה לישראל באצבע' זה הדרכה לדורות שמתו שצריך לשרש את הרע, צריך לצייר ולהראות את הרע בכדי להגיע לרגש של תיעוב ומיאוס ואז אפשר לחרוט רישומא דקדושה בלבבות צעירי הצאן. ולכן גם מובן מדוע נצרך להראות גם 'את זה תאכלו' וגם 'את זה לא תאכלו' כי בכדי למאוס ברע ולבחור בטוב יש להראות את ב' הצדדים ובמיוחד בדבר שאדם הורגל כבר והשתרש בו, יש לעמול בכל האפשרויות שנפשו תבין ותחוש היטב את החילוק בין הטוב לרע, שיבין את יתרון האור מן החושך ולא מספיק רק אמירה בלי להראות את הרע כנגד הטוב. וזה כוונת ישעיהו הנביא בפס' פן יראה בעיניו.. ולבבו יבין ושב ורפא לו' שכל זמן שאין את ה'ראה בעיניו' לא יגיע האדם לדרגת 'ולבבו יבין'

ובמיוחד בדורנו שהיצר הרע תפס אומנות זו לעצמו וכל כוחו הוא בעיקר בכח הראיה, שמראה ומצייר את הבלי העוה"ז ותאוותיו באור מאיר המסמא את עיני צעירי הצאן שנפלים חללים ברשתו, על כן בשעה הזאת מוטל עלינו חובה לגזול את החנית מיד המצרי בבחינת 'מאויבי תחכמני' להבין ולהשכיל את הכח העצום שבראית העין. ותפקיד ההורים והמחנכים להראות לבנים - תלמידים גם 'את זה תאכלו' וגם 'את זה לא תאכלו' ובכך כאשר הדברים ייראו בעיניהם באופן הכי ברור ומוחשי יוכלו להביאם גם למאוס ברע וגם להביאם לבחור בטוב והכל מתוך הבנה שהם יבינו מעצמם ולא בכפיה. צעירי הצאן צריכים לראות בעיניהם את ההיזקות הנוראות הנגרמות לאלו שנעשו עבדים ליצר הרע, כיצד נראה אדם שהוא עבד לתאוותיו בהנאות הגוף. ומצד שני עלינו להראות להם את החלק הטוב, להראות באצבע על זקני ת"ח שבדורנו שהם מלאים בשמחת חיים וזמנם מדוד ושקול ומנוצל עד תום והם מהלכים בחיות משיעור לשיעור, ומלאים בתבונה ודעת בכל מקצוע וכך יהא לצעירי הצאן כלים נכונים להילחם במלחמת היצר הקשה ויגיעו לדרגת 'ובניהם יראו ושמו

יגל לבם בה" אכ"ר.

(הרב'ה מטולנא)

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

# חינוך לחיים

## פרשת שמיני

"בקרובי אקדש - וידום אהרון" – אומר השל"ה "מזה ילמד כל אדם לבל ימאוס במוסר ויקבלו באהבה" וככתוב ב"דרכי מוסר" שהאדם בטבעו אינו רוצה במוכיח, כי סבור שאין חכם ממנו וכבר אינו זקוק עוד לחינוך ולתוכחת מוסר, עקשנותו אינה מותירה מקום לתוכחה, וסבור גם שהמוכיח רוצה לרעתו וכו'.

צריך לדעת שחבר אמיתי הוא מי שמוכיח ולא מי שמלטף ואומר כל הזמן רק מחמאות ודברי חנופה וכנא' בפרקי אבות ר' יהושע אומר "חבר טוב" פירש הברטנורא "שמוכיחו כשרואה אותו עושה דבר שאינו הגון" וכדברי הרמח"ל "מי שענינו בראשו, יותר יזהר ויעיין במעשי מי שרוצה לקנותו לו לחבר או יועץ... ממה שיזהר ויעיין במאכלו ובמישתו, כי המאכל יוכל להזיק לגופו בלבד, והחברים או הפקידים יוכלו להשחית נפשו וכו' ואין טוב לאדם אלא שיבקש לו חברים תמימים שיאירו עיניו במה שהוא עיוור בו, ויוכיחו באהבתם ונמצאו מצילים אותו מכל רע" - זה חבר אמיתי שרוצה האמת בטובת חברו ומצילו מכל רע ולא רק שמחפה ומיפה אותו.

ותמיד צריך לזכור הכלל שנלמד מהפס' "ויבא משה ואהרון אל אוהל מועד" אומר רש"י כיוון שראה אהרון שקרבו כל הקורבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואמר יודעני שכועס הקב"ה עלי ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל וכו' ומכאן יש ללמוד כי כמו שאהרון לא תלה החסרון באחרים אלא האשים את עצמו בכך שלא ירדה שכינה לישראל כך אנו, אין להאשים אחרים אלא על כל אחד לדרוש מעצמו לשפר את מעשיו. ואף שכך דרך בני אדם שמיד לאחר שקורה משהו "מחפשים אשמים" על המעשה וכל אחד מוצא בחבירו שהוא האשם ואילו הוא עצמו נקי וכך מיקל מעליו את ההאשמה וכעין מאמר העולם "להצלחה יש אבות רבים, אך ההפסד יתום".

וכן הכלל של "וישמע משה וייטב בעיניו" - שאמרו במדרש שמשה רבינו הוציא כרוז בכל מחנה ישראל ואמר "אני טעיתי בהלכה, ואהרון אחי בא ולימדני" וזה כדי ללמדנו שלא נתבייש להודות על הטעות, בראותינו שגם משה רבינו טעה. ואמרו חז"ל "ומודה על האמת" זה משה רבינו וכידוע דברי החיד"א "מודים דרבנן הוא שבחיהו" - כלומר מה שהחכמים מודים זהו השבח שלהם שמודים על האמת שטעו ולא מתביישים בכך. ובזה תועלת חינוכית גדולה ודוגמה אישית של משה רבינו שמודה על האמת ולא מתבייש לומר "טעיתי"- "לא שמעתי".

ה"אמרי אמת" מסביר, מובא בשם רבי חיים ויטאל שלכל אדם ואדם יש נקודה מיוחדת שעליו לתקנה, ודווקא בגלל שהדבר מיוחד אליו, יש לו עליו הסתר גדול, והיצר משתדל בכל כוחו להכשילו בדבר זה יותר מכל העניינים האחרים. ואדרבה, לפי הקשיים המרובים שהוא נתקל בהם בעניין מסוים ומיוחד, יבין האדם כי זו גופא הנקודה המיוחדת אצלו שעליו לעמול ולתקן. א"כ, הרי דווקא הקשיים שיש לו לאדם בעבודת ה', הן בעצם סימנים ותמרורים לאדם כי אדרבה עבודתו רצויה לפני הקב"ה, ואם יתמיד בזה יצליח מאוד. וזהו שאמר משה לאהרון "קרב אל המזבח", ואדרבה, מגודל המניעות והקטרוג שהיצר מסנוור את עיניו, מתוך זה גופא מתברר ומתגלה לך כי "לכך נבחרת". וכאן המקום להביא את דברי רבנו הגר"א "איך ידע אדם מה קלקל בגילגול הקודם? יש על זה שני סימנים. א'. במה שנכשל בגלגול זה הרבה פעמים. ב'. באיזו עבירה נפשו חשקה לו מאוד, לפי שהורגלה מקודם ונעשה טבע, ולכן יש בני אדם שחושקין בעבירה אחת יותר, והאחר בעבירה אחת יותר".

ואיך מוכיחים?? נראה בפס' "ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרון הנותרים לאמר" - פרש"י בשביל כבודו של אהרון, הפך פנו כנגד הבנים וכעס" - מבואר שאם צריך להוכיח אדם מכובד, ובעצם כל אדם הוא מכובד, יכול להסב פניו למקום אחר ולהשמיע את דבריו בקול, כדי שהדברים יישמעו לאותו אדם מבלי שיתבייש - ככלל "די לחכימא ברמיזא",

וכן יש ללמוד מדברי רש"י "לאמר" - "אמר להם השיבוני על דברי" זאת אומרת לפני שמשה מוכיח הוא מבקש מתלמידיו בבקשה תסבירו לי את מעשיכם א. כדי להבין מה בדיוק עשו ועל פי זה להוכיחם. ב. כדי שהתלמיד יבין מה הוא עשה ועל מה מקבל תוכחה כי לפעמים התלמיד מקבל תוכחה ובכלל לא מבין על מה כי כלל לא מבין מה שעשה.

מסופר על האדמו"ר ר"י"צ מליובאוויטש זצ"ל שרופא נאלץ להזריק לו זריקה. הרבי עקב אחר שלבי ההכנה, רואה את הרופא רוחץ ידיו בחומר מיוחד, מוציא מחט מאריזה סטרילית ומחטא את המקום באלכוהול למנוע חדירת חיידקים לגופו. פתח הרבי ואמר למלווהו, "הבה נלמד מוסר השכל, לפני ש"דוקרים" מישהו, שמוכיחים אותו על מעשה לא טוב שעשה, צריך שהתוכחה תהיה סטרילית וללא נגיעות אישיות, שלא נזיק יותר מאשר נועיל".

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com